

انجمن علمی گردشگری ایران

مدل سازی موانع حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار در استان خوزستان

مهناز حسینی سیاه‌گلی^۱، مجید گودرزی^۲

DOI:10.22034/jtd.2025.490193.2987

چکیده

حکمروایی مطلوب گردشگری کلیدی برای توسعه پایدار و موفقیت آمیز صنعت گردشگری است. هدف از این پژوهش تبیین ساختاری موانع اجرای حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار در استان خوزستان است. این پژوهش با رویکردی کاربردی و روش توصیفی - تحلیلی و گردآوری نظر سی تن از خبرگان حوزه گردشگری از طریق روش دلفی، و با استفاده از مدل سازی ساختاری تفسیری (ISM) و نرم افزار میک مک صورت گرفته است. در این پژوهش، هجده مانع اصلی شناسایی شده است که بر حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار در استان خوزستان اثر می گذارند. روابط پیچیده و متقابل این موانع با روش تحلیل شبکه ای بررسی شده است تا مشخص شود کدام یک از این موانع تأثیر بیشتری در سایر موانع و در نهایت در حکمروایی مطلوب گردشگری دارد. نتایج پژوهش نشان می دهد که موانع نهادی - ساختاری تأثیرگذارترین موانع و موانع زیست محیطی و اقتصادی تأثیرپذیرترین عوامل در اجرای حکمروایی گردشگری پایدار در استان خوزستان به شمار می آیند. همچنین، با استفاده از نرم افزار میک مک مشخص شد که شانزده مورد از هجده مانع شناسایی شده، به عنوان متغیرهای پیوندی، نقش کلیدی در ایجاد موانع پیچیده و درهم تنیده برای اجرای حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار در استان خوزستان ایفا می کنند، که از قدرت نفوذ و وابستگی بسیاری برخوردارند و نیازمند توجه ویژه مسئولان استان خوزستان اند.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۹/۰۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۲۶

واژه‌های کلیدی:

گردشگری پایدار، حکمروایی مطلوب، موانع، مدل سازی ساختاری - تفسیری (ISM)، استان خوزستان.

مقدمه

گردشگری در کمک به توسعه پایدار جایگاه و موقعیت ویژه ای دارد (Seidali, 2023, p. 241). به بیان دیگر، در بسیاری از کشورها گردشگری راه اصلی و چه بسا تنها راه توسعه است؛ بنابراین، باید مطمئن بود که گردشگری به شیوه ای توسعه یابد که سهم بهینه ای در توسعه پایدار مقصد داشته باشد (Zargham Borojeni, 2018). بنابراین، گردشگری پایدار، با توجه به پیچیدگی های آن و تأثیرات متعدد در جنبه های مختلف زندگی، نیازمند برنامه ریزی دقیق و جامع است. بدون نقشه راه روشن ممکن است این صنعت، به جای توسعه پایدار، سبب تخریب محیط زیست و جوامع محلی شود. برنامه ریزی درست کلید اصلی برای بهره برداری از ظرفیت های مثبت گردشگری و کاهش آثار منفی آن است. فلسفه گردشگری پایدار از توسعه پایدار نشئت گرفته است

گردشگری، به عنوان پدیده اجتماعی - اقتصادی پیچیده، از مهم ترین پدیده های قرن بیستم است که در قرون جدید نیز به سرعت ادامه داشته و پیشرفت و توسعه جهانی بی سابقه ای کرده است؛ به طوری که می توان گفت از نیمه دوم قرن بیستم عواملی مانند جهانی شدن، توسعه سرمایه داری، پیشرفت وسایل حمل و نقل و توسعه ارتباطات فناورانه سبب توسعه صنعت گردشگری شده است (Pormayeh et al., 2023, p. 2). موضوع مهم در گردشگری پایدار است که امروزه به عنوان رویکردی اساسی برای هر نوع توسعه از جمله توسعه گردشگری پذیرفته شده است؛ از این رو، در مباحث سیاسی و محیطی، گردشگری پایدار مفهومی نوین برای مقابله با آثار مخرب توسعه گردشگری است. در واقع

۱. پژوهشگر سادکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.

۲. دانشیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران. (نویسنده مسئول) Email: M.goodarzi@Scu.ac.ir

(Sabahi Garaghani & Marsusi, 2021, p. 166). از مهم‌ترین عوامل مؤثر در توسعه گردشگری پایدار در هر منطقه چگونگی مدیریت و حکمرانی فعالیت‌های مرتبط با آن است؛ بدین صورت که حکمرانی بخشی مهم در برنامه‌ریزی و پایه و اساس کارها است که هدایت و کنترل کار یا سازمان را بر عهده دارد (De Souaa et al., 2017, p. 2). گردشگری پایدار برای برنامه‌ریزی و مدیریت توسعه به حکمرانی، سیاست‌ها و ابزارهای ارزیابی مؤثر نیاز دارد (Pan et al., 2018). در واقع مدیریت بخش مهمی در برنامه‌ریزی و پایه و اساس همه امور است که هدایت و کنترل فعالیت با سازمان را بر عهده دارد. در همین راستا می‌توان گفت گردشگری برای آنکه به توازن میان نیازهای جوامع محلی، محافظت محیط‌زیست و ارتقای سطح کیفیت زندگی و تجربه گردشگری دست یابد نیازمند نظام مدیریتی قوی است؛ مدیریتی در زمینه بهره‌وری گردشگری پایدار در مناطق و در انطباق نگرشی نظام‌مند، که در آن پویایی در چارچوب عرضه و تقاضا با تأکید بر توسعه پایدار مدنظر است. (Seidali, 2023, p. 241). بنابراین، می‌توان گفت گردشگری پایدار موضوعی جالب برای مطالعه حکمروایی است؛ زیرا گردشگری پایدار را در کنار بخش‌های عمومی، خصوصی و مدنی قرار می‌دهد. از جنبه سنتی، بخش دولتی نوعی رویکرد مدیریتی متمرکز «بالا به پایین» دارد، در حالی که دولت محلی فراهم کردن تسهیلات اصلی گردشگری، ایجاد قوانین عمومی کشوری، آموزش و پرورش، کنترل برنامه‌ریزی‌ها، زیرساخت‌ها و مواردی از این دست را بر عهده دارد و به‌تازگی رویکرد جایگزین «پایین به بالا» و غیرمتمرکز توصیه شده است (Ghaderi et al., 2023, p. 42). تحقق حکمروایی خوب شهری با دموکراسی‌سازی سیاست‌گذاری از طریق مشارکت گسترده و اطمینان از وجود ترتیبات نهادی مناسب کمک شایانی به توسعه پایدار خواهد کرد (Farsari, 2023, p. 353) و انسجام اجتماعی و جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی در زمینه گردشگری را تسهیل خواهد کرد (Brauer et al., 2019, p. 66).

بنابراین، حکمروایی فقط عمل حکومت یا فعالیت‌های مرتبط با نهادهای رسمی حاکمیتی مانند دولت ملی و محلی، دفاتر گردشگری ملی و سازمان‌های مدیریتی نیست، بلکه حکمروایی گردشگری شامل مجموعه‌ای از روابط شبکه‌ای بین بازیگران در بخش‌های

عمومی و خصوصی و زیربخش‌های آن‌ها است و باید گردشگران جوامع میزبان کسب‌وکارها و نهادهای سنتی دولتی را با علاقه به گردشگری گرد هم آورند تا به مدیریت پایدار گردشگری در داخل و بین مقاصد دست یافت (Castelnovo et al., 2016, p. 25). با در نظر گرفتن این موضوع می‌توان طیف گسترده‌ای از موضوعات گردشگری را از منظر حاکمیتی بررسی کرد (Aghanasab et al., 2024, p. 226). در واقع، ظهور اشکال جدید و پسامدرن حکمروایی شبکه‌ای مؤثر بر گردشگری، نقش‌های متغیر سازمان‌های مدیریت مقاصد (Hristov & Zehrer, 2015, p. 116) و پیچیدگی‌های حاکمیت گردشگری در جهان را شناسایی کرده‌اند (Dos Anjos & Kennell, 2019, p. 1).

از این رو، توسعه پایدار، به‌عنوان رویکردی جامع برای پیشرفت جوامع، به حکمروایی خوب شهری و گردشگری پایدار بسیار وابسته است. این دو عامل، به‌ویژه در کشورهایی مانند ایران، نقش کلیدی در دستیابی به توسعه‌ای متوازن و پایدار ایفا می‌کنند. باین‌حال، به‌رغم اهمیت این موضوع، مطالعات جامعی درباره موانع حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار در استان خوزستان صورت نگرفته است.

گردشگری پایدار، که به‌عنوان پاسخی به چالش‌های زیست‌محیطی و اجتماعی صنعت گردشگری مطرح شده است، در کنار حکمروایی خوب شهری، به بهبود کیفیت زندگی شهروندان و حفاظت از محیط‌زیست کمک شایانی می‌کند؛ اما برای تحقق این هدف موانع متعددی از جمله کمبود مهارت‌های مدیریتی، ضعف در بازاریابی، کمبود خدمات، محدودیت‌های فصلی و نبود قوانین مناسب باید برطرف شوند.

مسئله اصلی پژوهش این است که چه موانعی در اجرای حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار در استان خوزستان وجود دارد. با پاسخ به این پرسش، می‌شود راهکارهای مناسب برای رفع این موانع و ارتقای حکمروایی در حوزه گردشگری این استان ارائه داد.

اهمیت این پژوهش در آن است که با شناسایی دقیق موانع می‌توان به طراحی و اجرای برنامه‌های مدیریتی مؤثرتر و کارآمدتر برای توسعه گردشگری پایدار در استان خوزستان کمک کرد. همچنین، نتایج این پژوهش الگویی برای سایر مناطق با شرایط مشابه خواهد بود.

سازگار با محیط زیست و فرهنگ جوامع برای سفر است که به طور فزاینده‌ای در حال پذیرش از سوی مقصدها است (Chambers, 2022, p. 134)، که می‌توان آن را حاصل تلاش برای دستیابی به توسعه پایدار در همه ابعاد دانست. هدف اصلی در تشریح مفهوم گردشگری پایدار ارائه روش‌های اصولی و دارای منطبق در بهره‌گیری از همه منابع از جمله منابع طبیعی و انسانی و جلوگیری از کاربست غیرعلمی منابع مذکور است. توسعه گردشگری پایدار دارای سه جنبه است:

حفظ محیط زیست؛

حفظ منابع و میراث فرهنگی؛

احترام به منابع (Azkia & Emani, 2015, p. 329).

به بیانی دیگر، رویکردی که در گردشگری پایدار مدنظر است گردشگری را در ابعاد مختلف بررسی می‌کند و رابطه‌ای مثلث‌وار بین جامعه گردشگر پذیر، گردشگران و صنعت گردشگری برقرار می‌سازد و هدفش این است که فشارهای موجود بین سه ضلع مثلث را تعدیل کند و در بلندمدت بین آن‌ها موازنه برقرار سازد.

مبانی نظری

در بخش ادبیات پژوهش، ابتدا تعاریفی از گردشگری پایدار، اهداف و ضرورت استفاده از این صنعت ارائه می‌شود، سپس مفاهیم حکمروایی مطلوب شهری و شاخص‌های آن بررسی و به موضوع اصلی پژوهش یعنی حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار و موانع پیش‌روی آن و در نهایت پیشینه‌های آن پرداخته می‌شود.

گردشگری پایدار

توجه به گردشگری پایدار از دهه ۱۹۶۰ با توجه به تأثیر فعالیت‌های گردشگری در اقتصاد، محیط زیست و فرهنگ مقاصد گردشگری آغاز شد (Etemadi & Saremi, 2023, p. 199). اصطلاح گردشگری پایدار را نخستین بار بریمول و لینس به‌عنوان مدلی برای توسعه اقتصادی به منظور ارتقای کیفیت زندگی جوامع محلی، حمایت از تجربیات گردشگری در مقاصد گردشگری و حفظ محیط زیست به کار بردند (Yoopetch & Nimsai, 2019). در واقع، گردشگری پایدار رویکردی

شکل ۱: رابطه گردشگر و میزبان و محیط (مثلث گردشگری پایدار)
(Ghahreman, 2023, p. 230)

پژوهشگران هدف اولیه رویکرد گردشگری پایدار را به حداکثر رساندن منفعت‌ها و درعین حال به حداقل رساندن تأثیرات نامطلوب می‌دانستند تا سیستم را به حفظ بقا در سطح بالایی از کیفیت قادر سازند. در واقع، توسعه گردشگری پایدار فرآیندی است که در پی ایجاد هماهنگی بین توسعه اقتصادی، حفظ محیط زیست و بهبود کیفیت زندگی جوامع محلی است. این فرایند، با تأمین نیازهای گردشگران همراه با حفاظت از منابع طبیعی و فرهنگی، به توسعه پایدار کمک می‌کند (Abdoli et al., 2022, p. 86). شرایطی از گردشگری بر مبنای توسعه پایدار را توصیف می‌کند که در آن به همه تأثیرات احتمالی اقتصادی،

اجتماعی و محیطی که گردشگری ممکن است به همراه داشته باشد، در کنار نیازهای ذی‌نفعان، توجه می‌کند. به بیان دیگر، فعالیت گردشگری دارای تأثیرات متقابلی میان محیط و گردشگر است؛ از این رو، باید دامنه‌ای از فعالیت مشارکت‌کنندگان در محیط را در پیوند و وابستگی با هدف حفظ و پایداری منابع محیطی در نظر گیرد (Gautam & Bhalla, 2024, p. 2).

حکمروایی خوب شهری

حکمروایی خوب شهری از ارکان اصلی توسعه پایدار به شمار می‌رود و ابزاری قدرتمند برای ایجاد جوامع پویا و پایدار شناخته شده است. از دهه ۱۹۸۰،

این مفهوم به‌عنوان راهبردی کلیدی برای کشورهای در حال توسعه مطرح شده است تا با تقویت مشارکت اجتماعی و نهادهای مدنی به توسعه‌ای پایدار دست یابند. بنابراین، می‌شود گفت که حکمروایی خوب شهری رویکردی جامع برای توسعه پایدار است که بر کاهش فقر، ایجاد اشتغال، بهبود کیفیت محیط‌زیست و تقویت مشارکت شهروندان تمرکز دارد. این رویکرد، با تأکید بر اهمیت برابری جنسیتی و شفافیت در تصمیم‌گیری‌ها، به دنبال ایجاد شهری پایدار و فراگیر است که در آن همه شهروندان از حقوق و فرصت‌های برابر برخوردار شوند. (Saed, 2024, p. 3).

حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار

توسعه گردشگری همگام با توسعه ملی و بین‌المللی پیش رفته است. تاکنون نظریه‌های گوناگونی برای بررسی صنعت گردشگری ارائه شده است و بسیاری از این پژوهش‌ها بر بررسی همه‌جانبه و نظام‌مند تمامی ابعاد اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی و نحوه حکمرانی تأکید دارند (Abdoli et al., 2022, p. 85). حکمروایی مطلوب در گردشگری ابزار و راهبردی مدیریتی در صنعت گردشگری است و می‌توان آن را همانند سایر شیوه‌های مدیریتی در سازمان میراث فرهنگی و گردشگری، به‌عنوان متولی اصلی حاکمیت گردشگری، در اجرایی شدن برنامه‌های سند چشم‌انداز توسعه، مبنای تدوین راهبردهای صنعت گردشگری قرار داد (Aminian & Seyed Naghavi, 2018, p. 69). با اتخاذ شیوه‌هایی متفاوت در مدیریت شهری، که طی آن تمامی افراد و نهادها و فعالان بخش خصوصی و عمومی ذی‌نفع در گردشگری شهری به مدیریت برنامه‌ریزی و اجرای امور گردشگری شامل مدیریت یکپارچه شهری، مشارکت، پاسخ‌گویی شهروندی، شفاف بودن، کارآمدی و قانون‌مداری می‌پردازند، بوروکراسی شفاف، پاسخ‌گویی دستگاه‌های اجرایی در قبال فعالیت‌هایشان، امنیت، فعالیت‌های مدنی و مشارکت فعال شهروندان و ذی‌نفعان و برابری همه افراد در برابر قانون تبلور می‌یابد (Pilevari, 2016, p. 31). در واقع، حکمروایی مطلوب گردشگری به مجموعه‌ای از اصول، قوانین، رویه‌ها و ساختارهایی اشاره دارد که با هدف مدیریت مؤثر و پایدار صنعت گردشگری در مقصدی مشخص به کار گرفته می‌شود. این مفهوم نشان می‌دهد که چگونه مقصد گردشگری، با ایجاد تعادل بین منافع اقتصادی و اجتماعی و زیست‌محیطی، به توسعه پایدار دست می‌یابد (Becken & Loehr,

2024, p. 1745).

رابطه بین حکمرانی گردشگری پایدار و تحقیقات پیچیدگی حکمرانی و پیچیدگی به‌طور فزاینده‌ای از موضوعات موردعلاقه در پژوهش‌های گردشگری پایدار شده است. حکمرانی با چرخش بیشتر به ساختارهای سیاست‌گذاری شرکتی و شبکه‌ای مشخص شده است. درعین حال، استفاده از مفهوم پیچیدگی در پژوهش‌های مربوط به مقاصد گردشگری و حاکمیت، در تلاش برای پرداختن به پیوندها در سیستم‌های شبکه‌ای فزاینده و همچنین ارتباط متقابل ویژگی‌های چندگانه مقصد گردشگری، شتاب بیشتری می‌گیرد (Sharpely, 2023, p. 810).

موانع حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار

سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی شهری نقشه راهی برای توسعه پایدار شهرها است. این فرایند به ما نشان می‌دهد که چگونه تصمیمات در سطح محلی گرفته و اجرا می‌شود. برای اینکه این تصمیمات درست و مؤثر باشند، باید موانع و مشکلاتی که در مسیر توسعه شهر قرار دارد شناسایی شود. اگر این موانع برطرف نشود، منابع شهری هدر می‌رود و شهر به‌خوبی پیشرفت نمی‌کند (Ashnavar et al., 2021, p. 19). پیش از این که بخواهیم برنامه‌های توسعه‌ای برای شهرها داشته باشیم، باید بدانیم که چه مشکلاتی در شهر وجود دارد؛ به‌خصوص در حوزه حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار، که شناخت چالش‌ها و موانع موجود به ما کمک می‌کند تا سیاست‌های بهتری برای توسعه گردشگری پایدار تدوین کنیم. نظریه‌پردازان، با تأکید بر اهمیت نقش دولت در شکل‌دهی به گردشگری پایدار و توسعه پایدار، به بررسی موانع موجود در مسیر حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار پرداخته‌اند. یکی از مهم‌ترین دیدگاه‌ها که پایه و اساس این پژوهش است این موانع را به چهار دسته کلی موانع اقتصادی، موانع اجتماعی-فرهنگی، موانع ساختاری-نهادی و موانع زیست‌محیطی تقسیم کرده است (Hatipoglu et al., 2016, p. 307).

پیشینه پژوهش

با توجه به اهمیت موضوع، تاکنون پژوهش‌های متعددی درباره حکمروایی مطلوب و توسعه گردشگری پایدار به انجام رسیده است که در این بخش گزیده‌ای از این پژوهش‌ها در دو بخش خارجی و داخلی آمده است:

توجه به ماهیت وابستگی متقابل بخش‌های گوناگون، بسیار مهم است.

ایسلام^۴ (2018)، با بررسی نقش دولت و بخش خصوصی در مدیریت بحران‌های گردشگری، به نتایج مهمی دست یافت. او نشان داد که گردشگری را باید از منظر همکاری و مشارکت فعالانه همه ذی‌نفعان بررسی کرد. همچنین، حکمرانی گردشگری پایدار مستلزم مشارکت فعالانه و همکاری گروه‌های مختلف است. این امر شناسایی فرصت‌های گوناگون، کاهش آسیب‌پذیری مقصدها، تأمین منافع گروه‌های مختلف، توسعه و افزایش رقابت‌پذیری مقصدها و ایجاد شبکه‌های ارتباطی مناسب بین ذی‌نفعان را به همراه خواهد داشت.

نیک‌بین (2023) به شناسایی موانع تحقق سیاست‌های توسعه پایدار گردشگری در ایران پرداخته است. تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی پژوهش حاکی از شناسایی موانع تحقق توسعه پایدار گردشگری در ایران در قالب سه مقوله اصلی است. این سه مقوله شامل موانع دولتی، موانع اجتماعی-فرهنگی و موانع در بخش عرضه است که از ۲۲ کد اولیه برآمده از مصاحبه‌های انجام‌شده شناسایی و دسته‌بندی شدند. نتایج در قالب جدول و نمودار درختی مکس کیودی‌ای ارائه شد. روایی و پایایی نتایج پژوهش با شاخص‌های کرسول و محاسبه کاپای کوهن (۰/۷۵۹) سنجیده شد.

ابی‌زاده (2023) به بررسی ارتباط بین حاکمیت مقصد و پایداری گردشگری در رشت پرداخت و یافته‌های او حاکی از آن است که عوامل شفافیت، کارایی، مسئولیت‌پذیری، چشم‌اندازسازی، مشارکت، پاسخ‌گویی، قانونمندی و اجماع‌گرایی از شاخص‌هایی هستند که در توسعه پایدار گردشگری شهرستان رشت باید مورد توجه قرار گیرند. همچنین، نتایج مدل‌یابی معادلات ساختاری ارتباط و اثرگذاری معنادار متغیرهای حکمروایی مقصد و پایداری گردشگری ($X: 0/75$)، رهبری (T-Value: 4/63) را آشکار می‌سازد. بنابراین، رهبری بخش گردشگری در این مقصد نیازمند رویکرد حکمروایی خوب و دخالت بازیگران و ذی‌نفعان است. پارکی و همکاران (2021) به بررسی حکمرانی مقصد گردشگری در مواقع بحران و نقش مشارکت‌های دولتی و خصوصی در بهبود گردشگری پرداخته‌اند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که رتبه‌بندی روستاها از لحاظ پایداری و رتبه‌بندی روستاها بر اساس شاخص‌های حکمروایی خوب کاملاً با هم مطابقت دارند و روستاهای لاسجرد

گوتام و بهالا^۱ (2024) به بررسی رابطه میان شاخص‌های حکمرانی گردشگری و میزان حمایت آن‌ها از توسعه گردشگری پایدار پرداخته‌اند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که در مقصدهای گردشگری، توانمندسازی روان‌شناختی به‌عنوان مهم‌ترین و تأثیرگذارترین پیش‌زمینه حمایت ساکنان از توسعه گردشگری پایدار شناسایی شده و پس از آن توانمندسازی اجتماعی قرار می‌گیرد. همچنین، نتایج حاکی از آن است که کیفیت زندگی ساکنان به‌طور معنادار تحت تأثیر شاخص‌های حکمرانی مطلوب شهری به‌ویژه توانمندسازی سیاسی قرار دارد و پس از آن، توانمندسازی روان‌شناختی بیشترین اثر را دارد. در مقابل، بین توانمندسازی اجتماعی و کیفیت زندگی جوامع محلی رابطه آماری معناداری مشاهده نشده است.

فارسری^۲ (2023) به بررسی رابطه بین حاکمیت گردشگری پایدار، تاب‌آوری و تحقیقات پیچیدگی گردشگری پرداخته‌اند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان می‌دهد مدل‌های حکمرانی که روابط انعطاف‌پذیر بین دولت و صنعت گردشگری را در قالب شبکه‌ها و مشارکت‌های دولتی-خصوصی در بر می‌گیرند، به‌عنوان بیان نولیبیرالیسم درباره نقش دولت و چگونگی سیاست‌گذاری، مورد انتقاد قرار گرفته‌اند و برنامه‌ریزی و حکمرانی مشارکتی اغلب رویکردهای ضعیفی را در زمینه پایداری اتخاذ می‌کنند و بر صنعت گردشگری به‌جای جامعه محلی، تنوع یا بوم‌شناسی تأکید می‌کنند و همچنین، نتایج کلی نشان می‌دهد که رویکردهای سامانه‌های پیچیده تطبیق‌پذیر به‌ویژه در ارتقای دانش تعاملات بین سیستم‌های اجتماعی، اقتصادی و طبیعی و در نتیجه اجرای حکمرانی مشارکتی برای گردشگری پایدار خوب هستند. بنابراین، رویکردهای CAS، که با رویکردهای انتقادی پشتیبانی می‌شوند، می‌توانند به دموکراتیک کردن حکومت در مقاصد کمک کنند.

وان و همکاران^۳ (2022) به بررسی حکمرانی مقصد گردشگری در مواقع بحران و نقش مشارکت‌های دولتی و خصوصی در بهبود گردشگری پرداخته‌اند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان می‌دهد که با توجه به شرایط موجود لازم است دولت نقش خود را تغییر دهد تا همکاری ذی‌نفعان را به سمت دستیابی به اهداف مشترک تسهیل کند. همچنین، دولت باید برای برقراری حکمرانی گردشگری مطلوب شاخص شفافیت و پاسخ‌گویی را در اولویت قرار دهد و این امر برای صنعت گردشگری، با

1. Gautam & Bhalla
2. Farsari
3. Wan

و بیابانک هم از لحاظ شاخص‌های حکمروایی خوب و هم از لحاظ شاخص‌های پایداری توسعه در رتبه اول قرار گرفته‌اند. همچنین، نتایج پژوهش نشان‌دهنده پایداری شاخص‌های زیست‌محیطی (۰/۴۵۷)، اجتماعی- فرهنگی (۱/۰۳۹) و اقتصادی (۰/۶۵۲) است. آزمون همبستگی پیرسون نیز نشان داد که متغیر حکمروایی روستایی (کل) با متغیرهای پایداری اقتصادی، پایداری اجتماعی- فرهنگی و پایداری زیست‌محیطی ارتباطی مستقیم، مثبت و قوی دارد. ضیایی و اسدیان اردکانی (2021) به بررسی چارچوبی برای سطح‌بندی متغیرهای حکمروایی خوب در توسعه پایدار مقصدهای گردشگری در شهرستان میبد پرداختند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که متغیرهای پاسخ‌گویی، اجماع‌محوری (شکل‌گیری وفاق عمومی) و اثربخشی و کارایی در سطح اول، متغیرهای مشارکت، مسئولیت‌پذیری و حاکمیت قانون (قانونمندی) در سطح دوم و متغیرهای حقوق مساوی (عدالت) و شفافیت در سطح سوم مدل طراحی شده قرار گرفتند. بنا بر نتایج این پژوهش، شفافیت و حقوق مساوی مؤثرترین متغیرها هستند که باید در مرکز توجه جدی مدیران قرار گیرند. صباحی گراغانی و مرصوصی (2021) به تحلیل نقش موانع انسانی در توسعه گردشگری پایدار شهر کرمان پرداختند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که در شهر کرمان تأثیر نقش موانع انسانی در توسعه گردشگری پایدار نامطلوب است و باعث کاهش صنعت گردشگری شده است. همچنین، بنا بر نتایج به‌دست‌آمده از تکنیک دیمتل، از بین شاخص‌های تحلیل تأثیر موانع انسانی در توسعه گردشگری پایدار شهر کرمان، شاخص اقتصادی - مالی با مقدار ۱/۶۹۸ مؤثرترین عامل و شاخص فناوری با مقدار ۲/۶۲۲ - تأثیرپذیرترین عامل است. هاشمی بیستونی و شمس (2020) به بررسی تحلیل و ارزیابی شاخص‌های حکمروایی خوب شهری و تأثیر آن در متغیر توسعه گردشگری در شهر بیستون پرداختند. نتایج تحلیل همبستگی نشان می‌دهد که سطح کلی حکمروایی خوب شهری در بیستون پایین‌تر از متوسط است و شاخص‌های مشارکت، پاسخ‌گویی و قانونمندی با توسعه گردشگری در این شهر ارتباط معناداری دارند. این بدان معنا است که هرچه سطح مشارکت، پاسخ‌گویی و قانونمندی در شهر بیشتر باشد، توسعه گردشگری نیز بیشتر خواهد بود، و برعکس.

خواجه شاهکوهی و سیدی (2018) به بررسی موانع و محدودیت‌های توسعه پایدار گردشگری در شهر ساحلی تنکابن پرداختند. در این پژوهش، بیش از سه‌چهارم (۷۴/۷۵٪) موانع پایداری گردشگری شناسایی شد. از میان ابعاد گوناگون پایداری، بعد زیست‌محیطی با بیشترین تأثیر (۱۶/۱۲٪) مهم‌ترین مانع پایداری شناخته شده است. همچنین، از میان ۳۸ متغیر بررسی‌شده، فقط ۲۵ متغیر با بار عاملی بالا به‌عنوان عوامل اصلی موانع پایداری شناسایی شدند. این پژوهشگران، با استفاده از مدل تحلیل عاملی، ۳۸ متغیر را در قالب چهار بعد توسعه پایدار اعم از اقتصادی، اجتماعی زیست‌محیطی و کالبدی بررسی کردند. در نهایت، موانع و محدودیت‌ها را در قالب هفت عامل تهدیدات محیطی - کالبدی، تهدیدات فرهنگی، موانع عمومی، موانع اقتصادی - اجتماعی، تهدیدات بهداشتی، چالش‌های اجتماعی - محیطی و تورم اقتصادی - کالبدی دسته‌بندی و ارائه کردند. امینیان و سیدنقوی (2018) به بررسی ارائه الگوی حکمروایی مطلوب گردشگری در ایران پرداختند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که سه شاخص مدیریت یکپارچه، امنیت و نگرش به بازار هدف شاخص‌های ظهوریافته از پژوهش در قالب الگوی حکمروایی مطلوب گردشگری است. این الگو راهبردی نوین در اصلاح شیوه‌های مدیریت موجود است و پیامد آن توسعه و اشتغال پایدار در صنعت گردشگری است. وجه تمایز پژوهش پیش‌رو با پژوهش‌های پیشین این است که موانع حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار را بررسی کرده و تا کنون هیچ پژوهشی در این باره انجام نشده است. پژوهش‌های پیشین عمدتاً به بررسی تأثیر یک یا دو بعد خاص از شاخص‌های حکمروایی مطلوب شهری در گردشگری پایدار شهری پرداخته‌اند و از سایر ابعاد مهم این شاخص‌ها غافل مانده‌اند. این محدودیت درک جامعی از چگونگی تأثیر کلان حکمروایی مطلوب در پایداری گردشگری را با چالش مواجه می‌سازد. در این پژوهش، با اتخاذ رویکردی جامع‌تر، به بررسی تأثیر تمامی ابعاد شاخص‌های حکمروایی مطلوب در گردشگری پایدار شهری پرداخته شده است. بدین ترتیب، این پژوهش گامی فراتر از مطالعات پیشین برداشته و به ارائه تصویری روشن‌تر و کامل‌تر از ارتباط میان حکمروایی مطلوب و گردشگری پایدار کمک می‌کند.

روش شناسی پژوهش

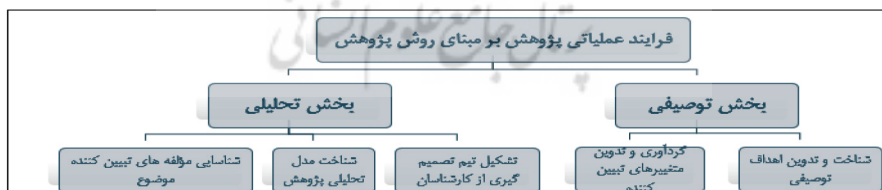
پژوهش با رویکردی کاربردی و با روش توصیفی - تحلیلی به شناسایی موانع اجرای حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار در استان خوزستان پرداخته است. به این منظور، نظرسنجی تن از استادان، کارشناسان و خبرگان حوزه گردشگری از طریق روش دلفی جمع آوری شده است. در جدول ۱ مشخصات کارشناسان پژوهش ارائه شده است.

جدول ۱: مشخصات کارشناسان پژوهش

تعداد	تحصیلات	نوع ارتباط با موضوع حکمروایی شهری و گردشگری
۱۱	دکتری با رتبه استاد، دانشیار، استادیار	عضو هیئت علمی دانشگاه در رشته‌های برنامه‌ریزی شهری، شهرسازی، گردشگری و مدیریت شهری
۹	دکتری، کارشناسی ارشد و کارشناسی	کارشناسان امور شهری شهرداری و حوزه گردشگری در شهرداری و میراث تاریخی
۱۰	دکتری و کارشناسی ارشد	پژوهشگران حوزه گردشگری و حکمروایی شهری

در این پژوهش، چهار مانع اصلی اجرای حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار شهری در استان خوزستان (اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی، ساختاری و نهادی، و زیست محیطی) شناسایی شد و با استفاده از روش الگوسازی تفسیری - ساختاری (ISM) و نرم‌افزار میک مک تحلیل شد. برای اطمینان از روایی محتوایی پرسش‌نامه از روش تحلیل محتوایی و نظر خبرگان استفاده شد. با این روش، موانع گردشگری پایدار شهری در استان خوزستان شناسایی و روابط بین آن‌ها با استفاده از الگوسازی ساختاری تفسیری تحلیل شد. برای محاسبه روایی

محتوایی از ضریب روایی محتوایی لاوشه استفاده شد که بر اساس آن، حداقل ۷۵ درصد از خبرگان باید هر گزینه را ضروری یا مفید ارزیابی کنند تا در پرسش‌نامه باقی بماند. به منظور سنجش پایایی پرسش‌نامه ISM، از روش آزمون مجدد استفاده شد. در این روش، پرسش‌نامه در دو نوبت به گروهی از خبرگان ارائه و پاسخ‌های آن‌ها با هم مقایسه شد. همبستگی زیاد پاسخ‌ها (۰/۹۱) نشان‌دهنده پایایی مناسب پرسش‌نامه است. در شکل ۳ فرایند عملیاتی پژوهش بر مبنای روش پژوهش آورده شده است.

شکل ۳: فرایند عملیاتی پژوهش بر مبنای روش پژوهش

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، موانع شناسایی شده، علاوه بر مبانی نظری پژوهش، از طریق مصاحبه با متخصصان و کارشناسان این حوزه نیز استخراج شده‌اند. به منظور افزایش اعتبار این یافته‌ها، پرسش‌نامه‌ای زوجی طراحی و بین متخصصان توزیع شد. در این پرسش‌نامه، از متخصصان خواسته شد،

علاوه بر تأیید موانع شناسایی شده، روابط علی بین این موانع را بررسی کنند و عوامل اثرگذار و اثرپذیر را مشخص نمایند. نتایج حاصل از این پرسش‌نامه نه تنها اعتبار یافته‌های پژوهش را تقویت کرده، بلکه به درک بهتر پیچیدگی‌های مسئله و روابط بین عوامل مختلف کمک شایانی کرده است.

جدول ۲: موانع اجرای حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار شهری در استان خوزستان
(بر اساس یافته‌های سال ۱۴۰۳)

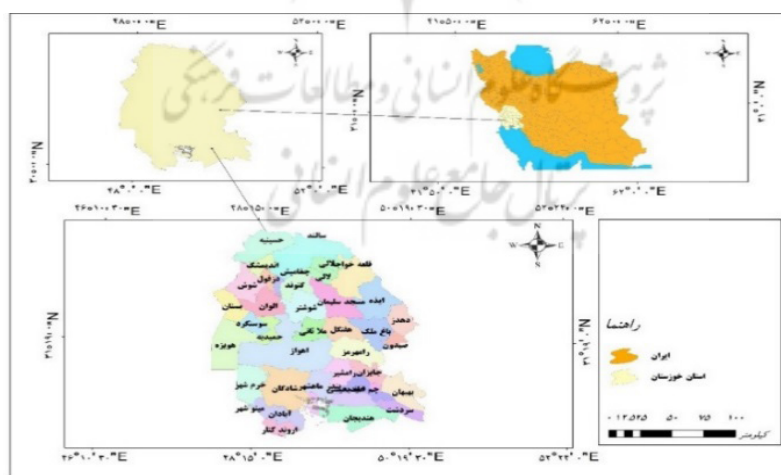
کد	موانع اصلی	موانع فرعی	کد	موانع اصلی	موانع فرعی
M10	موانع اقتصادی	توسعه بی‌رویه گردشگری	M1	موانع ساختاری و نهادی	نبود قوانین و مقررات مناسب
M11		تمرکز بر گردشگری انبوه	M2		فساد اداری
M12		فقدان سرمایه‌گذاری کافی و تنگنای مالی شهرداری‌ها	M3		نبود هماهنگی بین دستگاه‌های متعدد
M13		عدم توزیع عادلانه درآمد	M4		ضعف نهادهای شهری
M14		نبود برنامه‌ریزی جامع اقتصادی	M5		تمرکزگرایی و عدم تفویض اختیار
M15	موانع اجتماعی-فرهنگی	نبود آگاهی و مشارکت محلی	M6	موانع زیست‌محیطی	تخریب محیط‌زیست
M16		نبود اعتماد عمومی	M7		تغییر اقلیم
M17		نابرابری اجتماعی	M8		فقدان مدیریت پایدار منابع طبیعی
M18		ضعف سرمایه اجتماعی	M9		نبود برنامه‌ریزی شهری پایدار

استان ایلام، از شرق و جنوب شرقی به استان‌های چهارمحال و بختیاری و کهگیلویه و بویراحمد، از جنوب به خلیج فارس و از غرب به کشور عراق محدود می‌شود. خوزستان ۱۶ شهرستان و ۲۹ شهر دارد و طبق آخرین سرشماری، جمعیت این استان ۴۷۱۰۵۰۹ نفر است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). موقعیت محدوده پژوهش در شکل ۴ نشان داده شده است.

محدوده پژوهش

خوزستان، با وسعتی بالغ بر ۶۴ هزار و ۲۳۶ کیلومتر مربع، در جنوب غربی ایران و بین مختصات جغرافیایی ۲۹ درجه و ۵۸ دقیقه تا ۳۳ درجه و ۴ دقیقه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۴۱ دقیقه تا ۵۰ درجه و ۳۹ دقیقه طول شرقی قرار دارد. این استان از شمال به لرستان، از شمال شرقی به استان اصفهان، از شمال غربی به

شکل ۴: محدوده پژوهش

است (جدول ۳). در جدول ۳ هجده مانع انتخاب شده است. در اولین ستون جدول، از پاسخ‌دهندگان خواسته شد ارتباط بین عوامل را مشخص کنند.

یافته‌های پژوهش

پس از شناسایی مهم‌ترین موانع اجرای حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار شهری در استان خوزستان، این عوامل در ماتریس خودتعاملی ساختاری وارد شده

جدول ۳: ماتریس خودتعاملی ساختاری موانع اجرای حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار شهری در استان خوزستان (بر اساس یافته‌های سال ۱۴۰۳)

M18	M17	M16	M15	M14	M13	M12	M11	M10	M9	M8	M7	M6	M5	M4	M3	M2	M1	موانع فرضی	موانع
V	V	V	V	O	X	A	O	A	A	O	A	A	A	X	A	V	-	M1	موانع اقتصادی
A	A	A	A	A	O	A	A	A	X	A	A	A	A	A	A	-		M2	
A	O	O	V	A	A	V	X	A	X	V	V	V	V	X	-			M3	
A	O	O	O	A	V	V	A	A	V	V	V	V	A	-				M4	
X	V	O	O	V	A	X	V	V	V	V	V	O	-					M5	
A	V	O	V	A	A	A	O	A	V	A	X	-						M6	موانع اجتماعی-فرهنگی
A	A	O	V	A	A	A	A	A	A	X	-							M7	
A	A	O	V	A	A	A	A	A	A	-								M8	
A	A	O	A	A	A	A	A	A	-									M9	
A	A	O	A	A	A	A	A	-										M10	موانع ساختاری و نهادی
V	V	O	O	A	A	A	-											M11	
A	A	O	V	V	V	-												M12	
A	V	O	V	V	-													M13	
V	V	O	V	-														M14	
A	A	V	-															M15	موانع زیست محیطی
A	A	-																M16	
A	-																	M17	
-																		M18	

ماتریس دسترسی اولیه

ماتریس دسترسی اولیه از تبدیل ماتریسی که نشان‌دهنده روابط اولیه بین عوامل است به یک ماتریس ساده‌تر با اعداد صفر و یک به دست می‌آید. در این تبدیل، رابطه‌های مستقیم و غیرمستقیم بین عوامل مشخص می‌شود (در هر سطر عدد ۱ جایگزین علامت‌های X و V، عدد ۰ جایگزین علامت‌های O و J). سپس، با بررسی دوباره این روابط، این اطمینان به دست می‌آید که روابط ثانویه نیز به درستی در ماتریس لحاظ شده باشد؛ به طوری که اگر بُعد J به بُعد I منجر شود، بُعد J به بُعد I منجر می‌شود. با تبدیل این نمادها می‌توان به اعداد ۰ و ۱ برحسب قواعد ماتریس دست یافت. با توجه به قوانین تکنیک ISM، ماتریس دسترسی اولیه به صورت جدول ۴ تبدیل شده است.

جدول ۴: ماتریس اولیه موانع حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار شهری در استان خوزستان (بر اساس یافته‌های سال ۱۴۰۳)

M18	M17	M16	M15	M14	M13	M12	M11	M10	M9	M8	M7	M6	M5	M4	M3	M2	M1	موانع فرضی	موانع
۱	۱	۱	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۱	M1	موانع اقتصادی
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	M2	
۰	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	M3	
۰	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	M4	
۱	۱	۰	۰	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۱	۰	۱	۱	M5	
۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۱	۱	۰	۰	۰	۱	۱	M6	موانع اجتماعی-فرهنگی
۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	M7	
۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۱	۰	M8	
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۱	۱	۱	M9	
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۱	۰	۱	M10	موانع ساختاری و نهادی
۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۱	۱	۰	M11	
۰	۰	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۱	M12	
۰	۱	۰	۱	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۰	۱	M13	
۱	۱	۰	۱	۱	۰	۰	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۰	M14	
۰	۰	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۰	M15	موانع زیست محیطی
۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	M16	
۰	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	M17	
۱	۱	۱	۱	۰	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰	M18	

ماتریس دسترسی نهایی

ماتریس دسترسی نهایی تشکیل می‌شود که همه روابط مستقیم و غیرمستقیم بین موانع را نشان می‌دهد. در این مرحله همه روابط ثانویه بین متغیرها بررسی شده و ماتریس دسترسی نهایی مطابق جدول ۵ به دست آمده است.

برای اطمینان از سازگاری ماتریس دسترسی اولیه، مفهوم انتقال‌پذیری روابط بین موانع در نظر گرفته می‌شود. به عبارت دیگر، اگر مانع J در مانع i و همچنین در مانع z تأثیرگذار باشد مانع J نیز در مانع i تأثیر غیرمستقیم خواهد گذاشت. با اعمال این اصل،

جدول ۵: ماتریس دسترسی نهایی موانع اجرای حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار شهری در استان خوزستان (بر اساس یافته‌های سال ۱۴۰۳)

موانع	موانع فرعی	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7	M8	M9	M10	M11	M12	M13	M14	M15	M16	M17	M18	قدرت نفوذ
موانع اقتصادی	M1	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱۸
	M2	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۶
	M3	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱۸
	M4	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱۸
	M5	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱۸
موانع اجتماعی-فرهنگی	M6	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱۶
	M7	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱۴
	M8	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱۲
	M9	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱۶
موانع ساختاری و نهادی	M10	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱۷
	M11	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱۷
	M12	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱۸
	M13	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱۸
	M14	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱۸
	M15	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱۴
	M16	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
	M17	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱۷
M18	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱۸	
میزان وابستگی		۱۷	۱۷	۱۷	۱۵	۱۳	۱۶	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۵	۱۴	۱۴	۹	۱۶	۱۷	۱۵	۱۳	

جدول ۵ قدرت اثرگذاری هریک از همجده مانع شناسایی شده در حوزه حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار شهری در استان خوزستان را بر روی سایر موانع نشان می‌دهد. این موانع به چهار دسته تقسیم شده‌اند. نتایج نشان می‌دهد که موانع توسعه بی‌رویه گردشگری (M1)، فقدان سرمایه‌گذاری کافی و تنگنای مالی شهرداری‌ها (M3)، عدم توزیع عادلانه درآمد (M4)، نبود برنامه‌ریزی جامع اقتصادی (M5)، نبود هماهنگی بین دستگاه‌های متعدد (M12)، ضعف نهادهای شهری (M13)، تمرکزگرایی و عدم تفویض اختیار (M14)، نبود برنامه‌ریزی شهری پایدار (M18)، با قدرت نفوذ ۱۸، بیشترین تأثیر را دارند، که این موانع جزو موانع نهادی - ساختاری و اقتصاد هستند. موانع نبود قوانین و مقررات مناسب (M10)، فساد اداری (M11) و فقدان مدیریت پایدار منابع طبیعی (M17)، به ترتیب با قدرت نفوذ ۱۷، موانع اجتماعی - فرهنگی

نبود آگاهی و مشارکت محلی (M6)، ضعف سرمایه اجتماعی (M9) با قدرت نفوذ ۱۶، نبود اعتماد عمومی (M7) که جزو موانع اجتماعی-فرهنگی است و مانع تخریب محیط‌زیست (M15) که جزو موانع زیست‌محیطی است با قدرت نفوذ ۱۴، مانع نابرابری اجتماعی (M8) با قدرت نفوذ ۱۲، مانع تمرکز بر گردشگری انبوه (M2) با قدرت نفوذ ۶ و مانع تغییر اقلیم با قدرت نفوذ ۱ تأثیر چندانی ندارند.

سطح بندی موانع اجرای حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار شهری در استان خوزستان

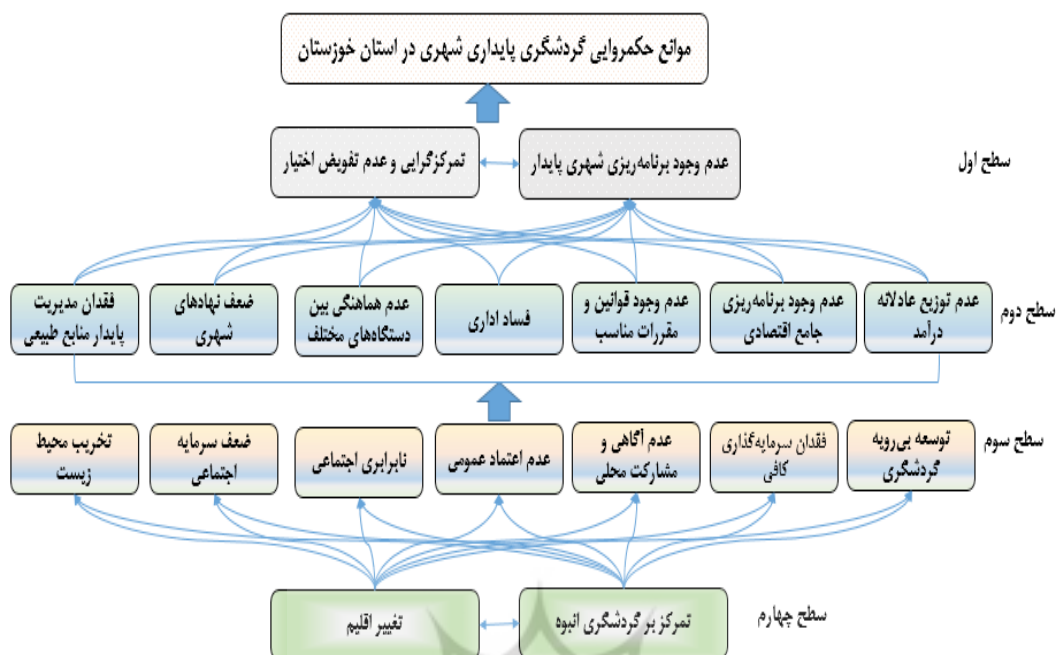
برای درک بهتر تأثیرگذاری موانع در یکدیگر، لازم است موانع شناسایی شده در مدل نهایی به سطوح مختلف تقسیم‌بندی شوند. این کار با تشکیل سه مجموعه برای هر متغیر (ورودی، خروجی و مشترک) انجام می‌شود.

جدول ۶: سطح بندی موانع اجرای حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار شهری در استان خوزستان
(بر اساس یافته‌های سال ۱۴۰۳)

موانع	موانع فرعی	مجموعه ورودی	مجموعه خروجی	مجموعه اشتراکی	سطح
موانع اقتصادی	M1	M1, M2, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M16, M17, M18	M1, M2, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M17, M18	M1, M2, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M17, M18	۳
	M2	M1, M2, M3, M7, M8, M9	M1, M2, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M17, M18	M1, M2, M3, M7, M8, M9	۴
	M3	M1, M2, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M16, M17, M18	M1, M2, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M17, M18	M1, M2, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M17, M18	۳
	M4	M1, M2, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M16, M17, M18	M1, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M17, M18	M1, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M17, M18	۲
	M5	M1, M2, M3, M4, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M15, M16, M17, M18	M1, M3, M4, M5, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M17, M18	M1, M3, M4, M5, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M17, M18	۲
موانع اجتماعی - فرهنگی	M6	M1, M2, M3, M4, M6, M7, M8, M9, M10, M13, M14, M15, M16, M17, M18	M1, M2, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M17, M18	M1, M2, M3, M4, M6, M7, M8, M9, M10, M13, M14, M15, M17, M18	۳
	M7	M1, M2, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M15, M16, M17, M18	M1, M2, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M17, M18	M1, M2, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M15, M17, M18	۳
	M8	M1, M2, M3, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M15, M16, M17	M1, M2, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M17, M18	M1, M2, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M17, M18	۳
	M9	M1, M2, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M11, M12, M13, M15, M16, M17, M18	M1, M2, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M17, M18	M1, M2, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M17, M18	۳
	M10	M1, M2, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M15, M16, M17, M18	M1, M9, M4, M5, M6, M7, M8, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M17, M18	M1, M9, M4, M5, M6, M7, M8, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M17, M18	۲
موانع ساختاری و نهادی	M11	M1, M2, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M15, M16, M17, M18	M1, M3, M4, M5, M6, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M17, M18	M1, M3, M4, M5, M6, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M17, M18	۲
	M12	M1, M2, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M16, M17, M18	M1, M3, M4, M5, M6, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M17, M18	M1, M3, M4, M5, M6, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M17, M18	۲
	M13	M1, M2, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M16, M17, M18	M1, M3, M4, M5, M6, M7, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M17, M18	M1, M3, M4, M5, M6, M7, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M17, M18	۲
	M14	M1, M2, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M16, M17, M18	M1, M3, M4, M5, M12, M13, M14, M17, M18	M1, M3, M4, M5, M12, M13, M14, M17, M18	۱
	M15	M1, M2, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M15, M16	M1, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M17, M18	M1, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M17, M18	
موانع زیست محیطی	M16	M16	M1, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M16, M17, M18	M1, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M16, M17, M18	۴
	M17	M1, M2, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M16, M17	M1, M9, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M17, M18	M1, M9, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M17, M18	۲
	M18	M1, M2, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M15, M16, M17, M18	M1, M3, M4, M5, M6, M7, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M18	M1, M3, M4, M5, M6, M7, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M18	۱

در جدول ۶ موانع اصلی حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار شهری در استان خوزستان در چهار دسته طبقه بندی شده است. نمودار ISM به خوبی نشان می‌دهد که عوامل گوناگون چگونه در هم تأثیر می‌گذارند و چه ارتباطی با هم دارند. در این بخش، موانع نهادی - ساختاری (تمرکزگرایی و عدم تفویض اختیار) و موانع زیست محیطی (نبود برنامه ریزی شهری پایدار) در بالاترین سطح قرار گرفته‌اند، که مانند ستون‌های اصلی مدل هستند و همه سازه بر روی آن‌ها استوار شده است. بنابراین، اجرای حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار باید از تقویت این پایه‌ها شروع شود. سایر موانع نهادی - ساختاری (نبود قوانین و مقررات مناسب، فساد اداری، نبود هماهنگی بین دستگاه‌های متعدد، ضعف نهادهای شهری)، موانع اقتصادی (عدم توزیع عادلانه درآمد، نبود برنامه ریزی جامع اقتصادی) و موانع زیست محیطی (فقدان مدیریت پایدار منابع طبیعی) که ارتباطات دوسویه با یکدیگر دارند در سطح دوم به صورت زیربنایی عمل می‌کنند. موانع اجتماعی - فرهنگی و موانع اقتصادی (توسعه بی‌رویه گردشگری، فقدان سرمایه‌گذاری کافی و تنگنای مالی شهرداری‌ها) و موانع زیست محیطی (تخریب محیط زیست) در سطح سوم و موانع اقتصادی (تمرکز بر گردشگری انبوه) و موانع زیست محیطی (تغییر اقلیم) در سطح چهارم قرار می‌گیرند (شکل ۵)

در جدول ۶ موانع اصلی حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار شهری در استان خوزستان در چهار دسته طبقه بندی شده است. نمودار ISM به خوبی نشان می‌دهد که عوامل گوناگون چگونه در هم تأثیر می‌گذارند و چه ارتباطی با هم دارند. در این بخش، موانع نهادی - ساختاری (تمرکزگرایی و عدم تفویض اختیار) و موانع زیست محیطی (نبود برنامه ریزی شهری پایدار) در بالاترین سطح قرار گرفته‌اند، که مانند ستون‌های اصلی مدل هستند و همه سازه بر روی آن‌ها استوار شده است. بنابراین، اجرای حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار باید از تقویت این پایه‌ها شروع شود. سایر موانع نهادی - ساختاری (نبود قوانین و مقررات

شکل ۵: روابط بین عوامل مؤثر بر حکمروایی گردشگری پایدار در خوزستان

تحلیل میک مک

تأثیرگذارترند و خودشان تحت تأثیر چه عواملی قرار می‌گیرند. قدرت نفوذ و میزان وابستگی موانع اجرای حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار شهری در استان خوزستان از دیدگاه کارشناسان در جدول ۷ نشان داده شده است.

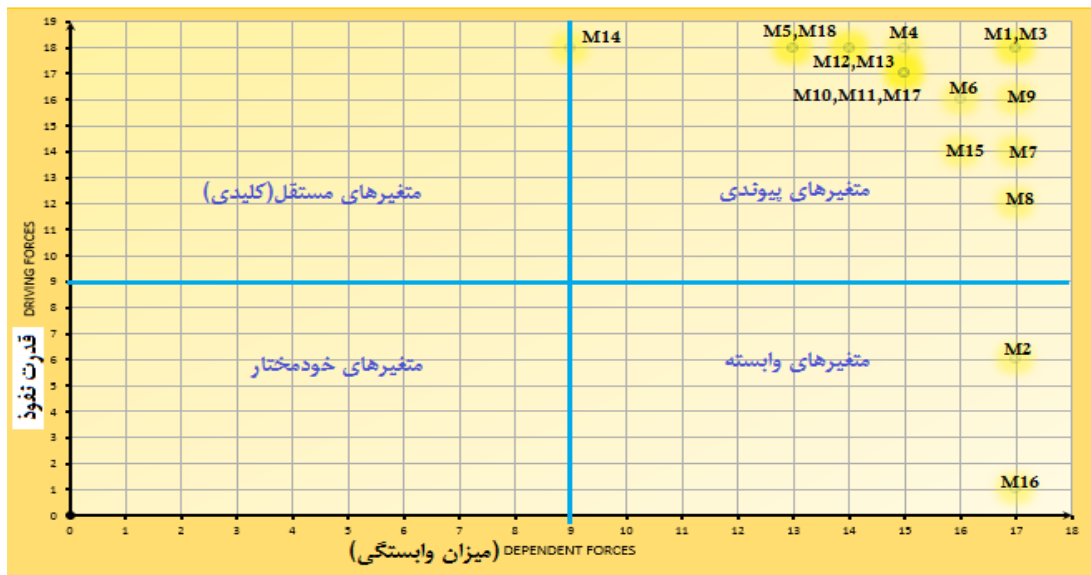
با استفاده از تحلیل میک مک، نقش هر متغیر در سیستم مشخص شده است. به عبارت دیگر، متوجه شدیم که کدام متغیرها در کدام متغیرهای دیگر

جدول ۷: درجه قدرت هدایت و وابستگی متغیرها (بر اساس یافته‌های سال ۱۴۰۳)

کد	قدرت نفوذ	میزان وابستگی	کد	میزان وابستگی	قدرت نفوذ	کد	قدرت نفوذ	میزان وابستگی
M1	۱۸	۱۷	M7	۱۷	۱۴	M13	۱۸	۱۴
M2	۶	۱۷	M8	۱۲	۱۷	M14	۱۸	۹
M3	۱۸	۱۷	M9	۱۶	۱۷	M15	۱۴	۱۶
M4	۱۸	۱۵	M10	۱۷	۱۵	M16	۱	۱۷
M5	۱۸	۱۳	M11	۱۷	۱۵	M17	۱۷	۱۵
M6	۱۶	۱۶	M12	۱۸	۱۴	M18	۱۸	۱۳

مطلوب گردشگری پایدار شهری در استان خوزستان می‌شود. موانع تمرکز بر گردشگری انبوه (M2) و تغییر اقلیم (M16) تأثیرپذیرترین موانع اجرای حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار شهری در استان خوزستان شناخته شده‌اند، که جزو متغیرهای وابسته‌اند و قدرت نفوذ زیاد و وابستگی کمی دارند. از دیدگاه کارشناسان، این موانع اهمیت کمتری از سایر موانع دارند.

با توجه به شکل ۶ می‌توان گفت تمامی موانع، به جز دو مانع، جزو متغیرهای پیوندی هستند، که این متغیرها بیشتر تحت تأثیر عوامل خارجی قرار می‌گیرند و خودشان تأثیر چندانی در سایر متغیرها ندارند و از نگاه کارشناسان جزو موانع اثرگذار و اصلی پیش‌روی اجرای حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار شهری در استان خوزستان هستند. در واقع، هرگونه عملی بر این عوامل سبب تغییر موانع در اجرای حکمروایی

شکل ۶: سطح بندی موانع اجرای حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار شهری در استان خوزستان باروش میک مک

بحث و نتیجه گیری

و گردشگری پایدار در توسعه گردشگری تأکید دارند. تفاوت مهمی که بین این پژوهش و پژوهش‌های پیشین وجود دارد این است که اغلب پژوهش‌های گذشته فقط به بررسی تأثیر یک یا دو بعد از شاخص‌های حکمروایی مطلوب پرداخته‌اند و از بررسی جامع‌تر سایر ابعاد غافل مانده‌اند. در این پژوهش، با اتخاذ رویکردی جامع‌تر، تأثیر همه ابعاد حکمروایی مطلوب در گردشگری پایدار بررسی شده است. نکته شایان توجه دیگر تفاوت یافته‌های این پژوهش با پژوهش‌های لوهر (2024) و امینیان و سیدنقوی (2018) است، که شاخص نگرش را مهم‌ترین عامل در حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار می‌دانند. این تفاوت ممکن است ناشی از تفاوت‌های موجود در جوامع بررسی شده و نبود توجه کافی به عوامل نهادی-ساختاری در پژوهش‌های پیشین باشد. این پژوهش، به‌عنوان پژوهشی کاربردی با هدف تحلیل ساختاری عوامل و موانع اثرگذار بر حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار در استان خوزستان صورت گرفته است. ابتدا، با جست‌وجو و بررسی پیشینه نظری پژوهش، موانع و همچنین نظرسنجی از کارشناسان در زمینه پژوهش بر مبنای پرسش‌نامه دلفی، گزینه‌های اصلی و فرعی اثرگذار بر تحقق نیافتن حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار در استان خوزستان مشخص شد. سپس، این موانع توسط اعضای پانل دلفی شامل سی تن از متخصصان بررسی شد. به‌منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات، یعنی همان هجده عامل که به‌عنوان موانع اثرگذار قوی بر

بر اساس مدل چهارسطحی پژوهش، موانع نهادی-ساختاری، به‌ویژه تمرکزگرایی و عدم تفویض اختیار، اصلی‌ترین چالش در اجرای حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار در استان خوزستان شناسایی شده‌اند. این موانع در سطح اول مدل قرار دارند و نشان می‌دهند که هر گونه تصمیم‌گیری در این حوزه باید با در نظر گرفتن محدودیت‌ها و پیچیدگی‌های ساختاری موجود صورت گیرد. در مقابل، موانع اقتصادی مانند تمرکز بر گردشگری انبوه و موانع زیست‌محیطی مانند تغییر اقلیم در سطح چهارم مدل قرار گرفته و عواملی تلقی می‌شوند که تحت تأثیر موانع سطح بالاتر شکل می‌گیرند. بنابراین، در هنگام تصمیم‌گیری، علاوه بر توجه به موانع اقتصادی و زیست‌محیطی، باید به ریشه‌های ساختاری این موانع نیز پرداخته شود. همان‌طور که در مبنای نظری اشاره شد، در این پژوهش رابطه بین موانع حکمروایی مطلوب شهری و گردشگری پایدار بررسی شده است. نتایج این پژوهش با یافته‌های پژوهش‌های هاشمی بیستونی و شمس (2020)، امینیان و سیدنقوی (2018)، قادری و همکاران (2023)، پاکزی و همکاران (2021)، گوتام و بهالا (2024)، وان و همکاران (2022)، ایسلام (2018)، ضیایی و اسدیان اردکانی (2021) و فارسری (2023) در خصوص ارتباط مثبت بین حکمروایی مطلوب و گردشگری پایدار همسو است. این پژوهش‌ها بر اهمیت شاخص‌هایی همچون نهادی-ساختاری، اقتصادی، مشارکت، شفافیت

تحقق حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار در استان خوزستان، از الگوسازی تفسیری ساختاری ISM استفاده شد. بر اساس نتایج به دست آمده از مدل تفسیری ساختاری می‌توان گفت که اساسی‌ترین و اصلی‌ترین موانع تحقق حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار در استان خوزستان در ارتباط با سطح اول است که مربوط به موانع ساختاری - نهادی است. این موانع دارای بیشترین قدرت نفوذ هستند که در گروه موانع کلیدی و اصلی تحقق حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار در استان خوزستان به شمار می‌روند. بر این اساس، لازم است در هرگونه تصمیم‌گیری برای تحقق حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار در استان خوزستان مورد توجه جدی قرار بگیرند.

پیشنهادهای زیر برای بهبود شرایط و ارتقای حکمروایی مطلوب ارائه می‌شود:

- بازنگری در ساختار سازمانی نهادهای مرتبط با گردشگری و ایجاد یک ساختار منسجم و هماهنگ با تمرکز بر توسعه پایدار.

- اعطای اختیارات بیشتر به نهادهای محلی و منطقه‌ای برای تصمیم‌گیری و اجرای برنامه‌های گردشگری.

- ایجاد سازوکارهای شفاف و پاسخ‌گو برای نظارت بر عملکرد نهادها و افزایش اعتماد عمومی.

- بازنگری و به‌روزرسانی قوانین و مقررات موجود در حوزه گردشگری به‌منظور تطابق با استانداردهای جهانی و نیازهای روز.

- تدوین قوانین جامع و یکپارچه برای حفاظت از محیط‌زیست و میراث فرهنگی در کنار توسعه گردشگری.

- برگزاری دوره‌های آموزشی برای افزایش دانش و مهارت نیروی انسانی شاغل در صنعت گردشگری در زمینه‌های گوناگون مانند مدیریت پایدار، بازاریابی و خدمات‌دهی.

- ایجاد سازوکارهای مناسب برای مشارکت جوامع محلی در برنامه‌ریزی و مدیریت گردشگری.

- سرمایه‌گذاری در توسعه زیرساخت‌های گردشگری مانند جاده‌ها، هتل‌ها، اماکن تفریحی و حمل‌ونقل عمومی.

- استفاده از فناوری‌های نوین و مواد سازگار با محیط‌زیست در ساخت زیرساخت‌ها.

پیشنهادهای نظری برای پژوهش‌های آینده

- توجه به ابعاد فرهنگی و اجتماعی: در پژوهش‌های

آینده به نقش فرهنگ، آداب‌ورسوم و هویت اجتماعی جوامع محلی در توسعه گردشگری پایدار توجه بیشتری شود.

- تحلیل شبکه‌های اجتماعی: از تحلیل شبکه‌های اجتماعی برای شناسایی کنشگران اصلی و روابط بین آن‌ها در حوزه گردشگری استفاده شود.

- استفاده از روش‌های کمی و کیفی: روش‌های کمی و کیفی برای بررسی عمیق‌تر موانع و ارائه راهکارهای جامع‌تر ترکیب شود.

- مقایسه با استان‌های دیگر: وضعیت گردشگری استان خوزستان با استان‌های دیگر ایران و کشورهای همسایه برای شناسایی نقاط قوت و ضعف و یادگیری از تجربیات دیگران مقایسه شود.

محدودیت‌های پژوهش

- نبود تعریف جامع و واحد: مفهوم حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار هنوز در ادبیات پژوهشی به‌طور کامل و واحد تعریف نشده است. این امر در تعیین شاخص‌ها و اندازه‌گیری آن چالش ایجاد می‌کند.

- محدودیت دسترسی به داده‌های دقیق و جامع: جمع‌آوری داده‌های دقیق و جامع درباره موانع حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار در استان خوزستان با چالش‌هایی مانند نبود سیستم‌های اطلاعاتی یکپارچه، نبود همکاری نهادهای متعدد و کمبود منابع مالی مواجه است.

- کیفیت نامطلوب داده‌ها: داده‌های موجود ممکن است از کیفیت نامطلوبی برخوردار باشند یا خطاهای آماری داشته باشند، که ممکن است در نتایج الگوسازی تأثیر بگذارد.

- داده‌های پویا و متغیر: داده‌های مرتبط با گردشگری پایدار پویا و متغیرند و ممکن است در طول زمان تغییر کنند. این امر باعث می‌شود مدل‌های ایجادشده بر اساس این داده‌ها به‌سرعت منسوخ شوند.

- منابع مالی: انجام پژوهش‌های پیچیده و گسترده در زمینه گردشگری پایدار نیازمند منابع مالی کافی است.

- زمان: انجام پژوهش‌های جامع و دقیق نیازمند زمان کافی است.

منابع

- پرمایه، رحیم، رضانی پور، مهرداد، بزرگمهر، کیا و حقزاد، آمنه (1402). بررسی و اولویت بندی مناطق گردشگری شهر لاهیجان به لحاظ شاخص های گردشگری پایدار شهری. مطالعات برنامه ریزی سکونتگاه های انسانی، 18(2)، 1-14.
- <https://sanad.iau.ir/fa/Journal/jshsp/Article/1031717>
- پیلهوری، نازنین (۱۳۹۴). ارائه الگویی جهت ارزیابی حکمرانی خوب شهری، پژوهش های مدیریت منابع سازمانی، ۵(۴)، ۲۷-۴۸.
- <http://ensani.ir/file/download/article/20161002143454-9474-134.pdf>
- خواجه شاهکوهی، علیرضا و سیدی، مهسا (1397). موانع و محدودیت های توسعه پایدار گردشگری در شهر ساحلی تنکابن. مجله آمایش جغرافیایی فضا، 8(27)، 65-76
- https://gps.gu.ac.ir/article_65970.html?lang=fa
- صباحی گراغانی، یاسرو مرصوصی، نفیسه (۱۳۹۹). تحلیل نقش موانع انسانی در توسعه گردشگری پایدار شهر کرمان. برنامه ریزی و توسعه گردشگری، ۹(۳۵)، ۱۶۲-۱۸۶.
- <https://doi.org/10.22080/jtpd.2021.18738.3282>
- صیدالی، محسن (1402). تبیین نقش مدیریت در توسعه گردشگری پایدار با تاکید بر گردشگری ورزشی، مورد پژوهی: بخش ارمنند شهرستان خانمیرزا. برنامه ریزی منطقه ای، 13(49)، 235-252.
- <https://doi.org/10.30495/jzpm.2023.31383.4189>
- ضرغام بروجنی، حمید و صداقت، مریم (1397). مدل فرایندی توسعه پایدار گردشگری جمهوری اسلامی ایران (نظریه ای داده بنیاد با تاکید بر برنامه های پنج ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی). گردشگری و توسعه، 7(3)، 25-73.
- <https://doi.org/10.22034/jtd.2018.146759.1489>
- ابی زاده، سامان. (۱۴۰۳). تبیین نقش حکمروایی مقصد در پایداری گردشگری شهری (نمونه ی موردی: شهر رشت). مهندسی جغرافیایی سرزمین، ۸(۴)،
- <https://doi.org/10.22034/jget.2023.414999.1509>
- ازکیا، مصطفی و ایمانی، علی (1387). توسعه پایدار روستایی، چاپ اول. تهران: اطلاعات.
- آشناور، محسن، واشقانی فراهانی، ابراهیم و ربیعی فرداد، ابوالفضل (1400). مطالعه موانع و چالش های زمینه ای فراروی حکمروایی مدیریت شهرها در ایران. جغرافیا و روابط انسانی، 4(3)، 18-31.
- <https://doi.org/20.1001.1.26453851.1400.4.3.2.8>
- اعتمادی، کیانا و صارمی، حمیدرضا (1401). توسعه پایدار گردشگری چابهار: رهیافتی برای برون رفت از توسعه نیافتگی. معماری و شهرسازی آرمان شهر، 15(41)، 197-210.
- <https://doi.org/10.22034/aad.2022.303876.2545>
- آقا نسب، اکرم، ادیبی سعدی نژاد، فاطمه و اربابی سبزواری، آزاده (۱۴۰۳). شاخص های حکمروایی خوب گردشگری در منطقه ۲۲ شهر تهران. تحقیقات جغرافیایی، ۳۹(۲)، ۲۳۱-۲۲۵.
- <http://georesearch.ir/article-1-1616-fa.html>
- امینیان، ناصر و سیدنقوی، میرعلی (۱۳۹۷). ارائه الگویی حکمروایی مطلوب گردشگری در ایران. فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری، ۱۳(۴۲)، ۲۷-۱۰۲.
- <https://doi.org/10.22054/tms.2018.9018>
- پازکی، معصومه، شیخی، داوود و زند، فرهاد (۱۴۰۰). بررسی جایگاه حکمروایی خوب در توسعه گردشگری روستایی پایدار (مورد پژوهی: شهرستان سرخه). فصلنامه علمی برنامه ریزی منطقه ای، ۱۱(۴۳)، ۷۸-۶۴.
- <https://doi.org/10.30495/jzpm.2021.3934>

References

- Abdoli, N., Niazi, M., & Sadeqi Arani, Z. (2022). Structural-interpretive model sustainable tourism of adventure in Maranjab desert. *Journal of Tourism and Development*, 11(3), 83-103.
https://www.itsairanj.ir/article_141572.html?lang=en [In Persian]
- Aghanasab, A., Adibi Saadinejad, F., & Arbabi Sabzevari, A. (2024). Good Governance Indicators of Tourism in the 22nd District of Tehran. *GeoRes*, 39(2), 225-231.
<http://georesearch.ir/article-1-1616-fa.html>. [In Persian]
- Aminian, N., & Seyed Naghavi, M. A. (2018). Presenting Pattern of Good Governance of Tourism in Iran. *Tourism Management Studies*, 13(42), 27-102.
<https://doi.org/10.22054/tms.2018.9018> [In Persian]
- Ashnavar, M., Vasheghani Farahani, E., & Rabiei Fardad, A. (2021). Study of obstacles and background challenges facing urban governance in Iran. *Geography and Human Relationships*, 4(3), 18-31.
<https://doi.org/20.1001.1.26453851.1400.4.3.2.8> [In Persian]
- Azkia, M., & Imani, A. (2015). *Sustainable rural development*. Tehran: Information. [In Persia].
- Becken, S., & Loehr, J. (2024). Tourism governance and enabling drivers for intensifying climate action. *Journal of Sustainable Tourism*, 32(9), 1743-1761.
<https://doi.org/10.1080/09669582.2022.2032099>
- ضیایی، محمود و اسدیان اردکانی، فائزه (۱۴۰۰). چهارچوبی برای سطح بندی متغیرهای حکمروایی خوب در توسعه پایدار مقصدهای گردشگری؛ نمونه پژوهش: شهرستان میبد، برنامه‌ریزی فضایی، ۱۱(۱)(۴۰)، ۱-۲۶.
<https://doi.org/10.22108/sppl.2020.123953.1520>
- عبدلی، ناهید، نیازی، محسن و صادقی آرانی، زهرا (۱۴۰۱). مدل ساختاری - تفسیری گردشگری پایدار ماجراجویانه در کویر مرنجاب. گردشگری و توسعه، ۱۱(۳)، ۸۳.
https://www.itsairanj.ir/article_141572.html?lang=fa
- قادری، اسماعیل، کیانی، بتول، فقیهی، ابوالحسن و محمودزاده، سیدمجتبی (۱۴۰۲). حکمرانی مقصد گردشگری بارویکردی کارآفرینانه. گردشگری و توسعه، ۱۲(۳)، ۴۳-۵۸.
https://www.itsairanj.ir/article_163088.html
- قهرمان، ناصر، سیدمیرزایی، سیدمحمد و ازکیا، مصطفی (۱۴۰۲). برنامه‌ریزی توسعه گردشگری پایدار در شهر مراغه براساس تکنیک سوات. معماری و شهرسازی آرمان‌شهر، ۱۶(۴۲): ۲۲۹-۲۴۰.
<https://doi.org/10.22034/aaud.2023.288865.2488>
- نیک‌بین، مهنا (۱۴۰۳). شناسایی موانع تحقق سیاست‌های توسعه پایدار گردشگری در ایران. گردشگری و اوقات فراغت، ۹(۱۷)، ۱-۱۹.
<https://doi.org/10.22133/tlj.2024.427422.1132>
- هاشمی بیستونی، محمودرضا و شمس، مجید (۱۳۹۸). تحلیل و ارزیابی شاخص‌های حکمروایی خوب شهری و تأثیر آن بر متغیر توسعه گردشگری در شهر بیستون، جغرافیایی فضای گردشگری، ۹(۳۳)، ۱۷-۳۵.
<https://sanad.iau.ir/Journal/gjts/Article/999313>

- Tourism Development in Chabahar: An Approach to Overcome Underdevelopment. *Armanshahr Architecture & Urban Development*, 15(41), 197-210. <https://doi.org/10.22034/aaud.2022.303876.2545> [In Persian]
- Farsari, I. (2023). Exploring the nexus between sustainable tourism governance, resilience and complexity research. *Tourism Recreation Research*, 48(3), 352-367. <https://doi.org/10.1080/02508281.2021.1922828>
- Gautam, V., & Bhalla, S. (2024). Exploring the relationships among tourism involvement, residents' empowerment, quality of life and their support for sustainable tourism development. *Journal of Cleaner Production*, 434, 139770. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2023.139770>
- Ghaderi, E., Keaei, B., Faghihi, A., & Mahmoudzadeh, S. M. (2023). Tourism Destination Governance with an Entrepreneurial Approach. *Journal of Tourism and Development*, 12(3), 43-58. https://www.itsairanj.ir/article_163088.html [In Persian]
- Ghahreman, N., Seyyed Mirzaie, S. M., & Azkia, M. (2023). Planning for Sustainable Tourism Development in Maragheh City Based on SWOT Technique. *Armanshahr Architecture & Urban Development*, 16(42), 229-240. <https://doi.org/10.22034/aaud.2023.288865.2488> [In Persian]
- Hashemi Bistoni, M.R., & Shams, M. (2019). Analysis and evaluation of good urban governance indicators and its effect on the variable of tourism development in Biston city. *Geography of Tourism Space*, 9(33), 17-35. <https://sanad.iau.ir/en/Journal/gjts/Article/999313> [In Persian]
- Brauer, R., Dymitrow, M., & Tribe, J. (2019). The impact of tourism research. *Annals of Tourism Research*, 77, 64-78. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2019.05.006>
- Castelnovo, W., Misuraca, G., & Savoldelli, A. (2016). Smart cities governance: The need for a holistic approach to assessing urban participatory policymaking. *Social Science Computer Review*, 34(6), 724-739. <https://doi.org/10.1177/0894439315611103>
- Chambers, D. (2023). Are we all in this together? Gender intersectionality and sustainable tourism. In *Gender and Tourism Sustainability* (133-148). Routledge. <https://doi.org/10.1080/09669582.2021.1903907>
- De Souaa, T. C. G., De Souza, M. J. B., & Rossetto, C. R. (2017). Índices de competitividad de destinos turísticos: comparación entre el monitor de competitividad turística de los destinos urbanos españoles e índice de competitividad de turismo nacional brasileño. *Gobernanza y participación en la gestión sostenible de destinos turísticos*, 285. <https://www.torrossa.com/gs/resourceProxy?an=4284467&publisher=FZ8148#page=285>
- Dos Anjos, F. A., & Kennell, J. (2019). Tourism, governance and sustainable development. *Sustainability*, 11(16), 4257. <https://doi.org/10.3390/su11164257>
- Ebizadeh, S. (2024). Explaining the role of destination governance in the sustainability of urban tourism (case example: Rasht city). *Geographical Engineering of Territory*, 8(4), <https://doi.org/10.22034/jget.2023.414999.1509> [In Persian]
- Etemadi, K., & Saremi, H. (2023). Sustainable

- 11(43), 64-78. <https://doi.org/10.30495/jzpm.2021.3934> [In Persian]
- Pilevari, N. (2016). A Model of Good Urban Governance Evaluation- District 10 of Tehran. *ORMR*, 5(4), 27-48. <http://ormr.modares.ac.ir/article-28-4044-fa.html> [In Persian]
- Pormayeh, R., Ramzanipour, M., Bozorgmehr, K., & Haghzad, A. (2023). Survey and prioritization of tourist areas of Lahijan city in terms of sustainable urban tourism indicators Community Verified icon. *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 18(2), 1-14. <https://doi.org/20.1001.1.25385968.1402.18.2.1.0> [In Persian]
- Sabahi Garaghani, Y., & Marsusi, N. (2021). Analysis of the role of human barriers in the development of sustainable tourism in Kerman. *Journal of Tourism Planning and Development*, 9(35), 162-186. <https://doi.org/10.22080/JTPD.2021.18738.3282>. [In Persian]
- Saed, F. (2023). An overview of the importance and benefits of good urban governance in the development of the tourism industry. *Scientific Journal of New Research Approaches in Management and Accounting*, 7(26), 972-982. <https://majournal.ir/index.php/ma/article/view/2309>.
- Seidali, M. (2023). Explining the Role of Management in the Development of Sustainable Tourism with an Emphasis on Sports Tourism, Case Study: Armand Section of Khanmirza City. *Journal of Regional Planning*, 13(49), 235-252. <https://doi.org/10.30495/JZPM.2023.31383.4189> [In Persian]
- Sharpley, R. (2023). Sustainable tourism governance: local or global? *Tourism*
- Hatipoglu, B., Alvarez, M. D., & Ertuna, B. (2016). Barriers to stakeholder involvement in the planning of sustainable tourism: The case of the Thrace region in Turkey. *Journal of cleaner production*, 111, 306-317. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2014.11.059>
- Hristov, D., & Zehrer, A. (2015). The destination paradigm continuum revisited DMOs serving as leadership networks. *Tourism Review*, 70(2), 116-131. <https://doi.org/10.1108/TR-08-2014-0050>.
- Islam, M. W., Ruhanen, L., & Ritchie, B. W. (2018). Adaptive co-management: A novel approach to tourism destination governance? *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 37, 97-106. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2017.10.009>
- Khajeh Shahkahi, A., Sidi, M. (2018). Barriers and limitations of Sustainable development of tourism in the coastal city Tonekabon. *Geographical Planning of Space*, 8(27), 65-76. https://gps.gu.ac.ir/article_65970.html?lang=fa [In Persian]
- Nikbin, M. (2024). Identifying the Implementation Barriers of Sustainable Tourism Development Policies in Iran. *Tourism and Leisure Time*, 9(17), 1-19. <https://doi.org/10.22133/tlj.2024.427422.1132> [In Persian]
- Pan, S., GAO, M., Kim, H., Shah, K. J., Pei, S., & Chiang, P. (2018). Advances and challenges in sustainable tourism toward a green economy. *The Science of the Total Environment*, 635, 452-469. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2018.04.134>
- Pazoki, M., Sheikhi, D., & Zand, F. (2021). The Study of Good Governance in Sustainable Rural Tourism Development (Case Study: Sorkheh Township). *Regional Planning*,

JTD.2018.146759.1489 [In Persian]

Ziaee, M., & Asadian Ardakani, F. (2021). A framework for leveling good governance factors in the sustainable development of tourism destinations (case study: Maybod city). *Spatial Planning*, *11*(1), 1-26. <https://doi.org/10.22108/sppl.2020.123953.152> [In Persian] The current research has identified the barriers to the implementation of sustainable tourism in Khuzestan province with a practical approach and a descriptive-analytical method. In this regard, the opinions of 30 professors, experts and experts in the field of tourism have been collected through the Delphi method. In this research, four main obstacles to the implementation of the optimal governance of sustainable urban tourism in Khuzestan province (economic, socio-cultural, structural and institutional, and environmental) were identified and analysed using interpretive-structural modelling (ISM) and Micmac software.

Recreation Research, *48*(5), 809-812. <https://doi.org/10.1080/02508281.2022.2040295>

Wan, Y. K. P., Li, X., Lau, V. M. C., & Dioko, L. D. (2022). Destination governance in times of crisis and the role of public-private partnerships in tourism recovery from COVID-19: The case of Macao. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, *51*, 218-228. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2022.03.012>

Yoopetch, C., & Nimsai, S. (2019). Science mapping the knowledge base on sustainable tourism development, 1990-2018. *Sustainability*, *11*(13), 3631. <https://www.mdpi.com/2071-1050/11/13/3631>.

Zargham Boroujeni, H., & Sedaghat, M. (2018). A process model for sustainable tourism development of Islamic Republic of Iran (A grounded theory model based on five-year economic, social and cultural plans of Iran). *Journal of Tourism and Development*, *7*(3), 25-73. <https://doi.org/10.22034/>